

XOLID HUSAYNIYNING «MING QUYOSH SHU'LASI» ROMANIDA AYOL TAQDIRI VA UMID SIMBOLIKASINING LINGVOPOETIK TALQINI

Begimkulova Shaxnoza Axmedovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM v.b.dotsenti

Xalilova Zebo Oybek qizi

Qarshi Xalqaro Universiteti 1-kurs magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada afg‘on-amerikalik yozuvchi Xolid Husayniyning «Ming quyosh shu'lasini» romanida qo‘llangan simbolik birliklarning lingvopoetik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ayol obrazi, yorug‘lik, quyosh, Hirot va Kobul shaharlari hamda maktab motivining ramziy ma'nolari o‘rganildi. Asarda Mariam va Laylo obrazlari orqali afg‘on ayollarining murakkab taqdiri, ijtimoiy tengsizlik va insoniy matonat masalalari yoritilganligi aniqlandi. Shuningdek, muallif tomonidan qo‘llangan simbolik vositalarning qahramonlar ruhiyati va asar g‘oyasini ifodalashdagi o‘rni ko‘rsatib berildi. Tadqiqot natijalari roman tarkibidagi simbolik tizim muallifning badiiy-estetik konsepsiyasini ochishda muhim ahamiyat kasb etishini tasdiqlaydi.

Kalit so‘zlar: simbolizm, lingvopoetika, badiiy matn, ayol obrazi, ramz, Xolid Husayniy, Mariam, umid, yorug‘lik, Hirot.

Abstract. This article examines the linguopoetic features of symbolism in Khaled Hosseini's novel *A Thousand Splendid Suns*. The study analyzes the symbolic meanings of female characters, light, the sun, the cities of Herat and Kabul, and the motif of education. Through the characters of Mariam and Laila, the author portrays the difficult fate of Afghan women, social inequality, and human resilience. The findings indicate that symbolic devices play a crucial role in revealing the psychological states of the characters and conveying the ideological message of the novel. The symbolic system of the novel significantly contributes to the artistic and aesthetic value of the work.

Keywords: symbolism, linguopoetics, literary text, female image, symbol, Khaled Hosseini, Mariam, hope, light, Herat.

Kirish

Jahon adabiyotida inson taqdiri, urush fojealari va ijtimoiy tengsizlik masalalarini yoritishda Xolid Husayniy alohida o‘rin egallaydi. Yozuvchining «Ming quyosh shu'lasini» romani Afg‘oniston tarixining murakkab davrlarini ayollar hayoti misolida aks ettiruvchi muhim asarlardan biri hisoblanadi. Asarda insoniy qadriyat, mehr-muhabbat, fidoyilik va umid kabi tushunchalar badiiy jihatdan yuksak darajada talqin etilgan.

Badiiy asarning estetik qimmatini belgilovchi muhim vositalardan biri simbolizm hisoblanadi. Simvol muallif g‘oyasini bilvosita ifodalash, badiiy matnning semantik qatlamlarini kengaytirish hamda o‘quvchini chuqur mushohadaga undash imkonini beradi. Xolid Husayniy romanida ham ko‘plab obrazlar, predmetlar va makonlar ramziy ma'no kasb etib, asarning g‘oyaviy mazmunini boyitadi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi

Simbolizm masalasi jahon va o‘zbek adabiyotshunosligida ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. Xususan, D. Quronov, T. Boboyev, N. Karimov kabi tadqiqotchilar badiiy ramzlarning matn mazmunini shakllantirishdagi ahamiyatini tahlil qilganlar. Xolid Husayniy ijodiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda esa asosan urush mavzusi, ayollar taqdiri, migratsiya va madaniy identifikatsiya masalalari o‘rganilgan. Biroq romandagi simbolik birliklarning lingvopoetik xususiyatlari hali yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada tavsifiy, lingvopoetik, semantik va kontekstual tahlil metodlaridan foydalanildi. Asardagi ramziy birliklar aniqlanib, ularning badiiy funksiyasi va qahramonlar ruhiyati bilan bog‘liqligi o‘rganildi.

Mariam obrazi – kamsitilgan ayol taqdirining ramzi

Roman bosh qahramonlaridan biri Mariam obrazi asarning markaziy simbolik qatlamini tashkil etadi. Mariam nikohsiz tug‘ilgan qiz sifatida jamiyat tomonidan chetlashtiriladi. Onasi Nananing unga nisbatan ishlatadigan "haromi" so‘zi nafaqat qizning ijtimoiy mavqeini, balki butun umr davomida uni ta‘qib qiladigan kamsitilishlarni ifodalaydi.

Muallif Mariam obrazi orqali Afg‘oniston jamiyatidagi minglab ayollarning umumlashgan taqdirini yaratadi. Mariamning hayoti davomida duch kelgan ruhiy va ijtimoiy bosimlar uning individual emas, balki kollektiv ramz sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Lingvopoetik jihatdan Mariam bilan bog‘liq tasvirlarda yolg‘izlik, iztirob va sabr semalari ustunlik qiladi. Bu esa qahramonning ramziy mazmunini yanada kuchaytiradi.

Maktab motivi va bilimga intilish simboli

Romanda maktab motivi alohida ahamiyatga ega. Mariamning maktabga borish haqidagi orzusi oddiy istak emas, balki erkinlik va o‘zligini anglashga bo‘lgan intilish sifatida namoyon bo‘ladi. U boshqa bolalar singari sinfda o‘tirib, ta‘lim olishni xohlaydi.

Nananing bu istakka qarshi chiqishi esa jamiyatdagi gender stereotiplari va ayollarning imkoniyatlarini cheklovchi qarashlarning ifodasidir. Shu tariqa maktab obrazi romanda ma‘rifat, erkinlik va ijtimoiy tenglik simboliga aylanadi.

Hirot shahri – orzu va umid makoni

Asarda Hirot shahri oddiy geografik hudud emas. Mariam tasavvurida Hirot baxt, oilaviy mehr va yangi imkoniyatlar manzili sifatida gavdalanadi. Qahramon uzoq vaqt davomida bu shaharni o‘z orzularining markazi deb biladi.

Mariamning Hirot tomon yo‘l olishi uning yangi hayot sari intilishining ramziy ifodasidir. Shaharning tasviri qahramon ongida ideal olam sifatida shakllanadi. Bu holat badiiy matnda makon simbolikasining muhim ko‘rinishlaridan biridir.

Tosh obrazi va yolg‘izlik semantikasi

Romanning dastlabki boblarida Mariam o‘n bir dona toshdan ustunchalar yasaydi. To‘rt tosh, uch tosh va yana uch tosh boshqa bolalarni ifodalasa, oxirida yolg‘iz qolgan bitta tosh Mariamning o‘zini anglatadi.

Mazkur detal muallif tomonidan juda nozik ramziy vosita sifatida qo‘llangan. Yolg‘iz tosh Mariamning oiladan va jamiyatdan ajratilgan holatini aks ettiradi. Shu bilan birga, bu obraz uning ruhiy kechinmalarini ochishga xizmat qiladi.

Yorug‘lik va quyosh simbolikasi

Roman nomining o‘zi yorug‘lik simbolikasiga asoslangan. Quyosh va nur obrazlari asarda hayot, umid va yangilanish g‘oyalarini ifodalaydi. Mariamning otasi bilan bog‘liq xotiralarida osmon, yorug‘lik va kenglik tasvirlari ko‘p uchraydi.

Yorug‘lik tasvirlari qahramonlarning eng og‘ir vaziyatlarda ham umidni yo‘qotmasligini ko‘rsatadi. Shu sababli quyosh romandagi eng muhim markaziy ramzlardan biri hisoblanadi.

Roman davomida urush, zo‘ravonlik va zulmat manzaralari bilan yorug‘lik tasvirlarining qarama-qarshi qo‘yilishi muallifning asosiy estetik usullaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Ayol obrazi va matonat konsepsiyasi

Xolid Husayniy romanida ayollar zaif mavjudot sifatida emas, balki murakkab hayot sinovlariga bardosh bera oladigan kuchli shaxslar sifatida tasvirlanadi. Mariam va Laylo obrazlari bunga yaqqol misoldir.

Muallif ayol obrazlari orqali mehr, sabr, fidoyilik va matonat tushunchalarini ifodalaydi. Bu qahramonlar o‘z taqdiriga bo‘ysunib qolmaydi, aksincha, murakkab sharoitlarda ham insoniylikni saqlab qolishga intiladi. Shu sababli ayol obrazi asarda nafaqat personaj, balki inson ruhining mustahkamligi ramzi sifatida ham talqin qilinadi.

Ilmiy yangilik

Mazkur tadqiqotda «Ming quyosh shu'lasini» romanidagi simbolik birliklar lingvopoetik nuqtai nazardan tahlil qilinib, Mariam obrazi, Hirot shahri, maktab motivi, tosh va yorug‘lik obrazlarining ramziy funksiyalari ochib berildi. Shuningdek, ushbu birliklarning qahramonlar ruhiyati va muallif konsepsiyasini ifodalashdagi o‘rni aniqlandi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Xolid Husayniyning «Ming quyosh shu'lasini» romanida simbolizm asarning g'oyaviy-estetik mazmunini shakllantiruvchi asosiy vositalardan biridir. Mariam obrazi kamsitilgan ayol taqdirining, maktab ma'rifat va erkinlikning, Hirot shahri orzu va umidning, tosh obrazi esa yolg'izlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Quyosh va yorug'lik simbolikasi esa roman konsepsiyasining markazida turib, insonning yashashga bo'lgan ishonchi va ruhiy kuchini ifodalaydi.

Shunday qilib, romandagi simbolik tizim nafaqat badiiy-estetik vazifani bajaradi, balki muallifning insonparvarlik g'oyalarini o'quvchiga yetkazishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Husayniy X. Ming quyosh shu'lasini. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
2. Hosseini K. A Thousand Splendid Suns. – New York: Riverhead Books, 2007.
3. Quronov D. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Akademnashr, 2018.
4. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
5. Yo'ldoshev B. Lingvopoetika asoslari. – Toshkent: Fan, 2016.
6. Karimov N. Badiiy mahorat va uslub masalalari. – Toshkent: Fan, 2015.
7. Abdullayev H. Badiiy matn va talqin muammolari. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2020.
8. Safarov Sh. Pragmatik lingvistika. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008.